

În *Bietul Ioanide* de G. Călinescu exista un personaj bizar, Gonzalv Ionescu. Ocupația lui de bază era „pânda bibliografică”. Cum voia cu disperare să prindă o catedră universitară, acesta lua la puricat dosarul științific al rivalilor. Verifica fiecare trimitere bibliografică și juisa la orice inadvertență.

La G. Călinescu, personajul sfârșea lamentabil. Dar cum viața bate romanul, Gonzalv Ionescu a supraviețuit bine merți, ba a ajuns să facă și reforma învățământului în România. Ne-am obișnuit deja ca tot felul de politicieni care pocesc limba română și-l tot dau exemplu de pasivitate băștinașă pe ciobănașul din Miorița – deși li s-a explicat de zeci de ori că eroul baladei nu spune nicăieri că o să aștepte resemnat amarul care îl paște – să declare falimentul calitativ al învățământului românesc. Drept care, s-a trecut la o reformă pluristratificată, infinită și birocratică la modul angelic. Funcționarii din Minister, bine înșurubați în scaune, creează sau adaptează mii de tipuri de fișe, C.V. – uri, autoevaluări, dosare, paradose etc. Așa se face că, între timp, bacalaureatul a devenit un parastas național, cu fripturi și gogonele. Așa se explică faptul că în învățământul universitar cursurile au căzut pe locul 3 în ierarhia activităților unui profesor. Pe locul 3, după activitatea birocratică, zisă și de catedră, și cea științifică. Dacă aventura birocratică e ușor de descris, cea științifică este impenetrabilă.

Divorțul universitarilor de revistele culturale

Foarte puțini universitari iau parte activă la viața culturală a cetății. În general, ei evoluează în circuit închis academic, așa-zis elitist. De ce? Pentru că marile reviste culturale nu au cotație academică. În afară de vreo două-trei, restul nu aduc puncte la dosar. Deci articolele publicate în revistele extrauniversitare nu ajută la promovare, nu justifică activitatea științifică.

Cam orice cititor cu pretenții intelectuale știe ce se poate găsi

Patru etape în care universitarul se poate rata ca intelectual

Felix Nicolau

Într-o revistă de cultură: texte originale, ficțiune, polemici, critică, traduceri, eseuri etc. Ceea ce importă este tonul: liber, alert, caustic, scâpărător. Puțini știu ce trufandale se află în publicațiile academizante, recte anale și comunicări. De ce puțini? Din următoarele motive: 1. anelele cu pricina au o difuzare extrem de limitată; 2. chiar dacă ar fi mai vizibile, ele ar stârni un asemenea val de plictis, încât criza culturală declanșată astfel ar fi mai dezastruoasă decât cea economică. E adevărat că o publicație de ținută academică se cuvine să facă mai puțin uz de arsenalul stilistic. Ton neutru cel mai adesea, argumentare bazată pe cercetări anterioare și ipoteze de lucru cât mai palpabile. Cu alte cuvinte, delimitare, decentă, demonstrație. Numai că acești 3 D se traduc de multe ori în practică prin platfus intelectual. Profesorii vânează sesiunile de comunicări ale diverselor facultăți care sunt urmate de tipărirea unor publicații cu cotație academică pe cât posibil mai ridicată. Căci și aici sunt trepte: A, B+, B, C, D. În consecință, viața cadrului didactic este o continuă pendulare între sesiuni științifice organizate de tot felul de facultăți mai mult sau mai puțin obscure, dar care „stau foarte bine cu hârtiile”

și au plătit ceea ce trebuie unde trebuie pentru a obține o recunoaștere mai mare. Comunicările științifice ale participanților la asemenea conferințe sunt, în general, seci, fără inovație și atitudine, întemeiate pe o bibliografie sforăitoare. Abordarea euristica este labilă, articolele sunt înghebate la repezeală din alte articole. În schimb, cu cât bibliografia citată este mai nouă și mai stufoasă, cu atât stima de sine crește, deși lucrarea respectivă nu aduce nimic nou. Nu degeaba înfiera Luca Pițu „gagademismul”...

Raiul birocratic

Ruptura dintre lumea academică și cea culturală este încurajată de sistem. Funcționarii din Ministerul Educației nu sunt altceva decât niște funcționari. Ei dictează coordonatele activității didactice. Universitatea este încurajată să formeze generații nu de intelectuali, ci de prestatori de servicii. La rândul lui, profesorul va fi și el redus la statutul de prestator de servicii. Un specialist închis între zidurile specialității lui, fără orizont și înfometat continuu de acumularea punctajului necesar avansării. Mai precis, profesorii universitari, în loc să fie formatori de opinie și erudiți poligloți, sfârșesc, în majoritatea cazurilor, ca mărunți specialiști anonimi, obsedați de ultimele apariții bibliografice dintr-un areal strâmt.

Ceea ce Reforma a distrus este orgoliul de intelectual. Adică de om care practică dialogul ideatic în vederea conturării unei viziuni existențiale. Dar, a fi cadru didactic nu echivalează cu a fi intelectual, așa cum a preda la Facultatea de Filosofie nu echivalează cu a fi filosof. Și asta, repet, pentru că profesorul a fost retrogradat la rangul de cadru didactic.

Nu vreau deloc să spun că printre universitari nu s-ar afla oameni cu adevărat curioși și cu respect față de un demers cognitiv echilibrat. Cunososc mulți profesori care au refuzat funcționalizarea și cu care se poate discuta pe teme variate și la modul nonconformist. Însă ei au de ales între două 35

comportamente: ori apelează la morga și rutina universitare, în cadrul sistemului, apoi se dezbracă de ele când ies de acolo, ori își păstrează doar latura de intelectual sadea, dar atunci sunt blocați în poziții ierarhice inferioare.

Acum câteva decenii, între anii 1960-1980, universitățile americane, cele franceze și italiene, de exemplu, erau de stânga. Mereu în coasta puterii politice, în pofida tuturor manifestărilor exagerate, mențineau echilibrul balanței. Tocmai pentru a stinge focarul de libertate răzvrătită din sălile de curs, a fost conceput un sistem de evaluare drăcesc al activităților din interiorul universităților. Fiecare mișcare a staff-ului didactic este urmărită, totul trebuie cuantificat. Sunt încurajate hipspecializarea, neimplicarea în viața publică și construcția migăloasă a unui dosar impecabil. Drept urmare, am întâlnit de nenumărate ori cadre didactice cu specializare în limbi și literaturi străine care habar n-aveau ce se întâmplă în viața culturală a țării în care trăiesc. E foarte posibil ca un astfel de specimen să fie specializat în opera unor scriitori de acum patru secole, iar în rest să nu aibă nici cea mai vagă idee despre contemporaneitate. Însă în ograda lor micuță, știu tot ce mișcă. E foarte amuzant să fii de față la întâlnirile dintre asemenea specialiști. Fiecare vorbește pe limba lui, se umflă în pene cu ultimele trofee bibliografice, dar refuză să accepte discuția liberă, fără granițe spațio-temporale. Cât despre limbile străine, ce să mai spun? Rareori să găsești pe cineva care stăpânește mai mult de un idiom străin. Ce, dascălii sunt ghizi turistici? Și de ce ar face asemenea eforturi? Aduc cumva puncte la dosar?

Modalități de îngustare + fixisme

Sistemul de evaluare a cadrului didactic este unul foarte riguros, bazat pe mai multe criterii. Excelența în îndeplinirea unui criteriu nu compensează nesatisfacerea altora. Se ajunge la un soi de

ai o activitate publicistică excepțională, să zicem, ori cărți apărute la edituri importante, dacă nu ai granturi. Granturile sunt proiecte de cercetare în care, pentru a obține finanțare, un colectiv de profesori întocmește un dosar complicat. Pe lângă tema de cercetare propriu-zisă (care nu trebuie să fie nici prea-prea, nici foarte-foarte), colectiul care speră să acceseze fondurile, mereu insuficiente, trebuie să precizeze ce colocvii naționale și internaționale se vor organiza în următorii trei ani – un caz – și cum va fi cheltuit fiecare bănuț. Treabă de contabil și de secretariat, intitulată pompos: management cultural. Dacă nu ești director de grant, nu poți obține titlul de profesor, deși cei care au devenit profesori până acum cinci ani, n-au avut nicio problemă de acest gen. Faza caraghioasă este că granturile sunt sublime, dar lipsesc cu desăvârșire de vreun an încoace, din cauza lipsei de fonduri. Carevasăzică, un cerc vicios care atestă forma fără fond a învățământului românesc. Vrem să fim la nivel occidental în ce privește cercetarea, dar cu fonduri balcanice. Nu asta se cam întâmplă în toate sectoarele vieții publice de la noi?

O altă specie interesantă a vieții universitare este alcătuită din specialiștii care aprofundează zeci de ani un singur autor sau un singur aspect al unui domeniu mai larg. Numărul lor este mare și, din cauza îngustimii abordării, la fel de îngustă este și percepția lor asupra unor modalități de gândire mai flexibile și mai creative. De aici și sterilitatea sau stângăcia acestor minispecialiști când vine vorba despre a inova domeniul respectiv. Dintre ei se aleg cei cu funcții administrative.

Plăgile sistemului sunt agravate de noua specie de președinți ai universităților, suprapuși rectorilor. Aceștia sunt în special foști rectori care au excelat la capitolul administrativ. Așa cum e și firesc să se întâmple, cine se ocupă prea mult de contabilitate și politică, nu are cum să fie o somitate în vreun domeniu științific sau artistic. În goana lor după bani, instituțiile de

învățământ superior ajung să își aprecieze angajații ca pe niște agenți de vânzări: în funcție de câți bani aduc. Important este să nu faultezi studentii, să-i convingi să se înscrie la o anumită facultate pe care știi că oricum o vor absolvi. Acestea sunt consecințele multlăudatei autofinanțări și ale spiritului antreprenorial. Aici se ajunge când educația este confundată cu un butic. Ca să nu mai pomenesc de faptul că multe universități sunt sucursale ale partidelor politice în teritoriu.

Confuzie este și în ce privește recunoașterea internațională a unui cadru universitar. În contabilizarea activității lui, contează imens articolele publicate în revistele de prestigiu academice din străinătate. Și cum să satisfacă acest criteriu un profesor care predă istoria limbii române ori literatura română? La fel și cu editurile. Este foarte important să-ți publici cărțile la edituri recunoscute academic, chit că multe dintre acestea sunt afaceri de apartament. De exemplu, Editura Muzeului Literaturii Române nu are recunoaștere academică. Așa că mai avantajos e să tipărești la Editura Sudura S.R.L., care se află pe lista respectivă!

Cocoșa administrativă

O mulțime de cerințe sufocante și pulverizatoare, care nu fac decât să stimuleze mediocritatea. Dar lucrul și mai grav este că universitarii sunt scoși din circuitul cultural de larg interes de niște funcționari care nu s-au remarcat în niciun caz prin inovație și creativitate. Goana după bibliografie și după tot felul de anale obscure, aducătoare de puncte la evaluare, îi obligă pe profesori să ia parte foarte rar la dezbaterile și polemicele din revistele culturale. Publicațiile cu tradiție și faimă nu au recunoaștere academică. Exact cele pe care își are fundamentele cultura noastră umanistă. Mai degrabă sunt activi în aceste reviste profesorii de liceu sau intelectualii care nu lucrează în educație, decât cei din universități.

(continuare în pag. 61)

(urmare din pag. 36)

Cadrul didactic nu mai tinde să fie un model pentru tinerele generații de intelectuali. Redus la statutul de funcționar exemplar, el duce în spate o cocoașă administrativă, ca în teatrul lui George Ciprian. Și, repet, nu e atât vina profesorilor, cât a unui sistem-caracatiță, gata să implanteze câte un cip în creierul și

inima fiecărui angajat. Se uită că un profesor bun este un actor ce trebuie să capteze atenția unui public obosit de tinerețe și cu o părere foarte bună despre el însuși. Și atunci, cum i se poate cuantifica activitatea decât a posteriori, cu ajutorul rezultatelor muncii lui, iar nu prin tot soiul de autoevaluări și scheme pedagogice?